

Comentariul schitei In vreme de razboi scrisa de Ion Luca Caragiale - partea a patra

Marele nostru prozator se arata interesat de experientele freudiene ce se resimt si in opera sa prin analiza starilor si situatiilor-limita care ating sfera patologicului. Hangiul Stavrache este un studiu si un diagnostic de "caz" caruia ii urmareste, din exterior spre interior evolutia radiografiind atent starile de cosmar si consecintele psihice si morale.

Devenirea eroului - dintr-un neinduplecat aparator al unor principii morale traditionale proprii civilizatiei rurale (in scenele in care descopera faptele fratelui sau) intr-un bolnav de morbul inavutirii, care-l cangreneaza sufleteste din ce in ce mai mult - este radiografiata atent prin prisma unui "naturalism radical, cu preferinte pentru patologie si sociologie, cu preocuparea de explicatie si metode exacte"(G. Calinescu). Aici, ca si in celelate nuvele mentionate, "spaimetele" eroilor, determinate de situatii si cauze sociale urmarite in progresia dezlantuirii si a efectelor lor au si antecedente individuale speciale (ereditatea criminala in familia Stavrache, visurile halucinante ale lui Leiba Zibal, incestul care tulbura viata familiala a parintelui Nita din Dobreni).

Fiecare intamplare si orice zvon raspandit in sat amplifica proportiile spaimetei: sosirea calarasilor si a studentilor care aduc cu ei povestiri de groaza zdrobesc mintea hangiului Zibal, dupa cum orice popas la hanul lui Stavrache este socotit ca o infricosatoare reintoarcere a fratelui uzurpator. Deznodamentul capata forme dementiale: Leiba arde mana lui Gheorghe, parintele Nita ii ucide pe cei doi copii incestuosi si-si curma viata Stavrache sfarseste prin pierderea mintilor.

Similitudinile de situatii si caractere nu duc la maniera sau la impresia unei "teme" cu variatiuni", fiecare dintre aceste nuvele avand valoarea originalitatea si personalitatea ei, prin modul in care marele scriitor foloseste aceiasi piloni de sustinere ai artei sale de povestitor, nelasand niciodata impresia unei repetari sau calchieri. "Felul povestirii" in toate aceste nuvele este mereu altul, desi are ca numitor comun discretia clasica, structura dramatica perfect angrenata, relatarea sobra, alternarea abila a registrelor (epic-dramatic, real-fantastic, comic-tragic, obiectiv-subiectiv, realist-naturalist), toate perfect conjugate cauzal, pentru a conferi fiecareia individualitate si unicitate sub raport tematic si stilistic... in cazul nuvelei "In vreme de razboi", cu atat mai mult...